ویژگی‌های یک استاد توانمند از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی

هادی پیمان، امینه زریان، جمیل صادقی‌فر، مریم علیزاده، منیره یعقوبی، نیکو یمانی، آزیتا رستمی، علی دل‌پیشه *

چکیده

مقدمه: شناسایی عوامل تأثیرگذار بر ارزشیابی اساتید به عنوان مهم‌ترین قطب فرآیند یادگیری از دیدگاه قطب دیگر این فرآیند یعنی فراگیران، می‌تواند به طور بالقوه تأثیر بسزایی در ارتقای کیفیت آموزشی داشته باشد. هدف از پژوهش حاضر تعیین ویژگی‌های یک استاد توانمند از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ایلام می‌باشد.

روش‌ها: در این پژوهش توصیفی مقطعی، تعداد ۸۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ایلام در سال تحصیلی۱۳۸۹-۱۳۸۸ با روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای تخصیص یافته وارد مطالعه گردیدند. با استفاده از یک پرسشنامه استاندارد که روایی و پایایی آن قبلاً سنجیده شده بود، داده‌های مورد نظر جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل آماری بر روی آنها صورت گرفت.

نتایج: در مجموع ۶۸ درصد نمونه‌ها دختر و ۵۲/۷ درصد در مقاطع کارشناسی/دکترا مشغول به تحصیل بودند. میانگین نمره برای روش تدریس، ارتباطات بین فردی، ویژگی‌های فردی استاد و دانش‌پژوهی استاد به ترتیب ۱۱/۳±۸۳/۸، ۱۳/۹±۸۳/۷، ۱۱/۲±۸۱/۹ و۱۷/۲±۷۱/۶ بود. ارتباط معناداری بین دیدگاه دانشجویان با جنسیت، رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی و دانشکده محل تحصیل دانشجویان وجود داشت($P>0/05$).

نتیجه‌گیری: مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد توانمند از دیدگاه فراگیران به ترتیب روش تدریس، ارتباطات بین فردی، ویژگی‌های فردی و دانش‌پژوهی بود. نیازها، علایق و دیدگاه‌های دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی در خصوص ویژگی‌های یک استاد توانمند لزوماً یکسان و هماهنگ نمی‌باشد و بنابراین پیشنهاد می‌گردد که این موضوع در برنامه‌ریزی‌های آموزشی دانشکده‌ها مورد توجه قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: استاد توانمند، ارزشیابی، دانشجویان علوم پزشکی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی (ویژه‌نامه توسعه آموزش) / زمستان ۱۳۸۹؛ ۱۰(۵): ۱۱۳۱ تا ۱۱۳۹

مقدمه

آموزش صرفا ارائه علم و دانش به فراگیران نیست بلکه می‌تواند فرآیندی باشد که طی آن سطح یادگیری و عوامل مؤثر بر یادگیری نیز شناسایی گردد(۱). امروزه با پیشرفت سریع و گسترده علوم و تکنولوژی، دستیابی به تمام علوم برای یک فرد مقدور نمی‌باشد و از طرفی تدریس همه علوم

* **نویسنده مسؤول:** دکتر علی دل‌پیشه (دانشیار)، گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام. alidelpisheh@yahoo.com

هادی پیمان، کارشناس پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام. ایران. (hadi.peyman2010@gmail.com)؛ امینه زریان، کارشناس مامایی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام. ایران. (aminez84@yahoo.com)؛ جمیل صادقی‌فر، دانشجوی دکترا، گروه مدیریت خدمات بهداشتی- درمانی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (jamil.sadeghifar@gmail.com)؛ مریم علیزاده دانشجوی ارشد آموزش پزشکی،مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (alizade.maryam@ymail.com)؛ منیره یعقوبی، پزشک عمومی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران. (monir.yaghoubi@gmail.com)؛ دکتر نیکو یمانی (استادیار)، گروه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش در علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (yamani@edc.mui.ac.ir)؛ آزیتا رستمی، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان ، اصفهان، ایران. (azita_rostami51@yahoo.com)

این مقاله در تاریخ ۸۹/۱۰/۱۲ به دفتر مجله رسیده، در تاریخ ۸۹/۱۲/۲ اصلاح شده و در تاریخ ۸۹/۱۲/۹ پذیرش گردیده است.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

نیز برای هر فرد با هر ویژگی ممکن نیست(۲). از آنجایی که فعالیت‌های استاد در راستای هدایت یادگیری‌های تئوری و حرفه‌ای دانشجویان می‌باشد، وی مهم‌ترین نقش را در تعلیم و تربیت دانشجویان بر عهده دارد(۳). از طرف دیگر، به عنوان کسی که بیشترین ارتباط را با روح و روان و احساسات دانشجویان دارد نمی‌توان نقش مهم استاد را در فرآیند آموزشی انکار کرد(۴). استاد خلق کننده فضایی است که دانشجو در آن بصیرت پیدا می‌کند، استعدادهای بالقوه خود را شناخته و رشد می‌دهد و در جهت توانایی‌های حرفه‌ای و شخصی خود به بهترین شیوه گام بر می‌دارد؛ این تغییرات با اتکا به ویژگی‌های مطلوب مدرس صورت خواهد پذیرفت(۵). داشتن تمامی ویژگی‌های مطلوب برای یک استاد امکان پذیر نیست، به همین دلیل است که هر سازمانی معیارهای مختلفی را برای شایستگی وتوانمندی اساتید خود تعیین می‌کند و لذا یک استاد خوب با داشتن ویژگی‌های مناسب و مطلوب می‌تواند در ارتقا و اعتبار یک سازمان آموزشی مؤثر واقع گردد(۴).

بررسی تسلط علمی، شیوایی بیان و علاقه به تدریس در مطالعات گوناگون در مکانیسم جذب اساتید ضروری دانسته شده‌اند. همچنین پیشنهاد شده که پس از پذیرش و قبل از شروع تدریس استاد، در قالب کارگاه‌های آموزشی نحوه سازمان‌دهی و تنظیم دروس، روش‌های تدریس و چگونگی برقراری ارتباط با فراگیر به اساتید ارائه شود، تا بدین وسیله کیفیت یاددهی- یادگیری آنان بهبود یابد. یکی از راه‌هایی که موجب شناخت ویژگی‌های مطلوب در اساتید می‌شود، استفاده از دیدگاه دانشجویان است. بنابراین شناخت نظرات فراگیران در مورد ویژگی‌های یک استاد توانمند، جهت بهبود نحوه تدریس و ارتقای اثر بخشی آن بسیار ضروری می‌باشد(۶و۷). در روش ارزشیابی استاد معمولاً یک پرسشنامه نظرسنجی حاوی تعدادی سؤال درباره ویژگی‌های فردی و فعالیت‌های آموزشی استاد در اختیار دانشجو گذاشته می‌شود تا بدین طریق ارزشیابی صورت گیرد. اظهارنظر دانشجویان در مورد اساتید ممکن است متأثر از عواملی باشد که با موضوع ارزشیابی استاد ارتباط نداشته باشد. در این راستا در طی سال‌های گذشته دیدگاه‌های مختلفی ارائه شده است(۸تا۱۳). موافقان این نوع ارزشیابی معتقدند که دانشجویان دارای نوعی فرا شناخت هستند که باعث می‌شود ارزشیابی آنان از اساتید صحیح باشد در حالی که مخالفان اعلام می‌دارند که قضاوت دانشجویان ذهنی بوده و بنابراین از روایی لازم برخوردار نیست(۱۰).

از آنجایی که ارزشیابی استاد توسط دانشجو در نظام آموزشی کشور به عنوان بخش مهمی از فرآیند ارزشیابی استاد می‌باشد، لازم است اهداف، مراحل اجرایی و بازده آن به درستی مورد ارزیابی قرارگیرد. شناخت دیدگاه دانشجویان در خصوص ارزشیابی استاد می‌تواند راهنمای مفیدی برای اصلاح مشکلات موجود فراهم آورد. مطالعه حاضر، با هدف تعیین ویژگی‌های یک استاد توانمند از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ایلام صورت گرفته است.

روش‌ها

این پژوهش، یک مطالعه توصیفی- تحلیلی می‌باشد که در اسفند ماه سال ۱۳۸۸ در دانشگاه علوم پزشکی ایلام طراحی و اجرا گردید. جامعه آماری شامل دانشجویان دانشکده‌های پیراپزشکی، پزشکی، پرستاری و مامایی و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی ایلام بود که در رشته‌ها پزشکی، هوشبری، اتاق عمل، علوم آزمایشگاهی، پرستاری و مامایی و بهداشت (محیط، حرفه‌ای، خانواده) مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه۸۰۰ نفر با توجه به جامعه آماری، حجم نمونه در مطالعات مشابه و با ۹۵ درصد اطمینان و حداکثر ۱ درصد خطا با استفاده از نرم‌افزار StatCalc تحت برنامه Epi-info تعیین گردید. جهت تکمیل پرسش نامه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای تخصیص یافته استفاده شد و از هر دانشکده با توجه به تعداد دانشجویان آن دانشکده، تعداد مشخصی از آنان به

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

صورت تصادفی انتخاب می‌شدند.
داده‌ها با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید که با بهره‌گیری از پرسشنامه‌های مورد استفاده در چندین تحقیق مشابه (۳و۴و۱۳) که در دانشگاه‌های مختلف کشور به اجرا در آمده بودند طراحی شده بود. این پرسشنامه مشتمل بر دو قسمت بود، قسمت اول شامل مشخصات جمعیت‌شناختی شامل جنس، رشته تحصیلی، دانشکده و مقطع تحصیلی بود. قسمت دوم مشتمل بر ۴۳ سؤال در مورد معیارهای یک استاد توانمند دانشگاهی بود که در چهار حیطه، ویژگی‌های فردی (۱۱ سؤال)، مهارت تدریس (۱۶ سؤال)، ارتباط بین فردی (۱۱ سؤال) و دانش پژوهی استاد (۵ سؤال) دسته‌بندی شده بود. روایی محتوایی با بهره‌گیری از نظرات ۱۰ نفر از اعضای هیات علمی تأیید گردید. پایایی پرسشنامه نیز در یک مطالعه پایلوت که با توزیع ۸۰ پرسشنامه اجرا گردید با ضریب آلفای کرونباخ (α=./۷۵) تعیین شد. مقیاس پرسشنامه یک مقیاس پنج درجه‌ای به صورت «بی‌اهمیت، کم اهمیت، نسبتاً مهم، مهم و بسیارمهم» بود که به ترتیب امتیاز ۱ تا ۵ را به خود اختصاص داد.
جهت بررسی دیدگاه دانشجویان در هر حیطه، مبنای نمره ۱۰۰ در نظر گرفته شد و برای تعیین دیدگاه آنان برای هر آیتم مبنای نمره ۵ در نظر گرفته شد. بدین ترتیب که مجموع سؤالات هر حیطه با هم جمع می‌شد و بر بیشترین نمره‌ای که هر نفر می‌توانست از آن حیطه کسب کند تقسیم می‌گردید و حاصل در عدد ۱۰۰ ضرب می‌شد که جدول یک بر این اساس است. جهت مقایسه دیدگاه دانشجویان باهم از لحاظ ترم تحصیلی، نمونه‌ها در دو گروه «ترم اول» و «ترم دوم و بالاتر» تقسیم‌بندی گردیدند. منظور از دانشجویان ترم اول دانشجویانی بودند که حداقل یک ترم تحصیلی را گذرانده بودند. در خصوص معدل نیز ابتدا میانه معدل تعیین گردید و بر اساس آن در دو گروه؛ گروه اول (معدل کمتر از میانه) و گروه دوم (معدل مساوی یا بیشتر از میانه) گروه‌بندی شدند. همچنین داده‌ها بر اساس جنس، مقطع و دانشکده مورد مقایسه قرار گرفتند. آنالیز داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-16 و بهره‌گیری از آزمون‌های آماری غیر پارامتری صورت پذیرفت.

نتایج

از مجموع ۸۰۰ پرسشنامه توزیع شده، ۷۴۰ پرسشنامه در مرحله اول تکمیل و بازگشت داده شد (میزان مشارکت ۹۲/۵ درصد). ۴ پرسشنامه نیز به دلیل عدم تکمیل قسمت‌های اول یا دوم پرسشنامه از مطالعه خارج گردیدند. جهت تکمیل حجم نمونه، ۶۴ پرسشنامه باقیمانده برای افرادی که در مرحله اول مشارکت ننموده بودند ارسال و تکمیل گردیدند و لذا آنالیز داده‌ها بر مبنای ۸۰۰ پرسشنامه صورت گرفت.
در مجموع ۶۸ درصد نمونه‌ها دختر، ۵۲/۷ درصد در مقاطع کارشناسی/دکترا و بقیه در مقطع کاردانی مشغول به تحصیل بودند. بیشترین و کمترین نمره به ترتیب مربوط به حیطه‌های روش تدریس استاد (۱۱/۲±۸۱/۹) و دانش پژوهی (۱۷/۲±۷۱/۶) استاد بود. دانشجویان دانشکده پزشکی، دانشکده پرستاری، دانشکده بهداشت و پیراپزشکی به ترتیب ارتباطات بین فردی استاد (۸۶/۱)، ویژگی‌های فردی اساتید (۸۵/۶)، روش تدریس استاد (۸۳/۶) و ارتباطات بین فردی استاد (۸۴/۸) را به عنوان مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد توانمند معرفی نمودند. نمرات میانگین دیدگاه دانشجویان در مورد ویژگی‌های یک استاد توانمند بر حسب جنس، مقطع تحصیلی، دانشکده ، ترم و معدل در جدول ۱ نشان داده شده است.
در حیطه روش تدریس دانشجویان هر دو مقطع کاردانی و کارشناسی/دکترا اختلاف نظر کمتری را با هم داشتند به نحوی که آنها «قدرت بیان و مهارت استاد در جمع‌بندی مطالب» و «به چالش کشیدن موضوعات درسی» را به ترتیب به عنوان مهم‌ترین و کم اهمیت‌ترین ویژگی‌های یک استاد توانمند در حیطه روش تدریس استاد گزارش نمودند.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

دانش پژوهی نیز از حیطه‌هایی بود که مورد ارزیابی دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه بود. در این حیطه تشویق دانشجویان جهت حضور و همکاری در پژوهش‌ها به عنوان مهم‌ترین خصوصیت از دیدگاه دانشجویان هر دو مقطع بود در حالی که تمایل استاد به ارائه طرح تحقیقاتی توسط دانشجو و ارائه طرح‌های تحقیقاتی تخصصی به ترتیب توسط دانشجویان مقاطع کارشناسی/دکترا و کاردانی به عنوان کم اهمیت‌ترین ویژگی معرفی شدند. در حیطه دانش‌پژوهی دانشجویان مقطع کارشناسی/دکترا بیشتر از دانشجویان مقطع کاردانی به تشویق دانشجویان جهت حضور و همکاری در پژوهش‌ها توسط استاد اهمیت می‌دادند. این اختلاف از نظر آماری معنادار بود ($p<۰/۰۴$) (جدول ۱).

جدول ۱: دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه در خصوص ویژگی‌های یک استاد توانمند بر حسب جنس، مقطع تحصیلی، دانشکده، ترم و معدل

	حیطه	ویژگی‌های فردی	مهارت ارتباط بین فردی	روش تدریس	دانش پژوهی استاد
جنس	پسر	†۸۳(۸/۸)	۸۲(۱۲/۶)	۸۲(۹/۲)	۷۰(۱۳/۱)
	دختر	۸۱(۱۲/۲)	۸۴(۱۴/۶)	۸۴(۱۲/۲)	۷۲(۱۸/۹)
مقطع	کاردانی	۸۳(۷/۶)	۸۲(۱۲/۱)	۸۳(۸/۹)	۷۰(۱۴/۶)
	کارشناسی/دکترا	۸۰(۱۳/۸)	۸۵(۱۵/۲)	۸۴(۱۳/۴)	۷۲(۱۹/۷)
دانشکده	پرستاری	۸۵(۱۰/۴)	۸۲(۱۲/۵)	۸۳(۸/۹)	۷۰(۲۱/۹)
	پزشکی	۸۶(۹/۹)	۸۵(۲/۱)	۸۵(۱۱/۰)	۷۰(۱۲/۷)
	بهداشت	۸۳(۸/۰)	۸۳(۱۱/۴)	۸۳(۸/۹)	۷۱(۱۶/۰)
	پیراپزشکی	۷۷(۱۵/۸)	۸۴(۱۹/۲)	۸۴(۱۶/۴)	۷۳(۱۸/۲)
ترم	ترم ۱	۸۰(۱۴/۸)	۸۵(۱۷/۰)	۸۵(۱۳/۹)	۷۶(۱۹/۷)
	ترم ۲ و بالاتر	۸۳(۷/۳)	۸۲(۱۱/۲)	۸۲(۱۱/۲)	۶۸(۱۴/۳)
معدل	گروه ۱	۸۳(۶/۹)	۸۵(۸/۶)	۸۳(۷/۸)	۷۰(۱۲/۳)
	گروه ۲	۸۲(۹/۳)	۸۲(۱۳/۴)	۸۳(۸/۹)	۶۶(۱۵/۹)
	جمع کل	۸۱(۱۱/۲)	۸۳(۱۱/۳)	۸۳(۱۱/۳)	۷۱(۱۷/۲)

† اعداد داخل هر کادر میانگین نمره هر حیطه بر مبنای ۱۰۰ است و اعداد داخل پرانتز انحراف معیار است.

استفاده استاد از وسایل کمک آموزشی برای امر تدریس ملاک دیگری بود که در بین دانشجویان دانشکده‌های مختلف دیدگاه‌هایی غیر یکسان وجود داشت، به طوری که دانشجویان دانشکده پیراپزشکی و بهداشت به ترتیب بیشترین و کمترین نمره را به استفاده استاد از وسایل کمک آموزشی داده بودند ($p<۰/۰۵$). بین جنسیت دانشجو و مهارت استاد در برقراری ارتباط با دانشجو ارتباط معناداری وجود داشت به طوری که دانشجویان دختر(۹۲) نمره بیشتری را نسبت به دانشجویان پسر(۸۴) به این ویژگی استاد اختصاص داده بودند ($p<۰/۰۴$). ارتباط بین جنس با فعالیت استاد در زمینه‌های پژوهشی نیز معنادار بود. بدین ترتیب که دانشجویان دختر نسبت به پسر بیشتر به این ویژگی استاد توجه نموده بودند ($p<۰/۰۰۱$). دانشجویان پرستاری بیشترین نمره (۹۲) و دانشجویان بهداشت کمترین نمره (۷۸) را به استفاده استاد از وسایل کمک آموزشی اختصاص داده بودند که این اختلاف از نظر

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

آماری معنادار بود($p<۰/۰۲$). بیشترین نمره (۱۰۰) و کمترین نمره (۹۰) مربوط به کیفیت تدریس توسط دانشجویان علوم آزمایشگاهی و پرستاری به دست آمد ($p<۰/۰۰۰$).

از دیدگاه دانشجویان مقاطع کارشناسی/دکترا «توانایی استاد در پاسخ به سؤالات و مشکلات دانشجویان» و «اطلاعات علمی تخصصی استاد» و از دیدگاه دانشجویان مقاطع کاردانی، «میزان تحصیلات و درجه علمی استاد» و نیز «توانایی استاد در پاسخ به سؤالات و مشکلات دانشجویان» به عنوان مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد توانمند معرفی شده بودند. در حیطه مشخصات فردی استاد اختلاف معناداری بین دیدگاه دانشجویان مقاطع کاردانی و کارشناسی/دکترا در خصوص سابقه فعالیت استاد ($p<۰/۰۵$) و توانایی عملی استاد ($p<۰/۰۲$) وجود داشت. همچنین وضعیت تاهل یا تجرد استاد به عنوان کم اهمیت‌ترین ویژگی یک استاد توانمند از دیدگاه هر دو مقطع کاردانی و کارشناسی گزارش گردید. در حیطه مهارت‌های ارتباطی استاد با دانشجو از دیدگاه دانشجویان مقاطع کارشناسی/دکترا و کاردانی به ترتیب رعایت حقوق دانشجو و توجه به نیازهای فرهنگی و اجتماعی دانشجو به عنوان مهم‌ترین ویژگی‌ها معرفی گردیدند.

آشنایی با روحیات دانشجو و توجه به نیازهای فرهنگی و اجتماعی دانشجو از مواردی بودند که از دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی/دکترا اهمیت کمتری در ویژگی‌های یک استاد توانمند (در حیطه ارتباط با دانشجو) را داشت. دانشجویان مقطع کاردانی نیز آشنایی با روحیات دانشجو را به عنوان یک ویژگی کم اهمیت معرفی نمودند.

بحث

این مطالعه توصیفی-مقطعی با هدف تعیین ویژگی‌های یک استاد توانمند در علوم پزشکی با استفاده از دیدگاه‌های دانشجویان بعنوان یکی از دو قطب اساسی یادگیری صورت گرفت. حجم مناسب و بالای نمونه از سویی و میزان بالای مشارکت واحدهای پژوهش در مرحله اول نمونه‌گیری از سوی دیگر، مطالعه حاضر را معرف و گویای جامعه پژوهش ساخته و نتایج آنرا تعمیم‌پذیر نموده است. نتایج مطالعه حاضر مشخص کننده مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد توانمند در ارتباط با امر مهم آموزش بود که ویژگی‌هایی از قبیل میزان تحصیلات و مرتبه علمی، توانایی پاسخ به سؤالات و مشکلات دانشجویان، قدرت بیان، مهارت در جمع‌بندی مطالب و تسلط بر دروس به عنوان مهم‌ترین ویژگی‌های شناخته شدند. در مقایسه بین دیدگاه‌های دانشجویان مقاطع مختلف و همچنین دانشجویان دختر و پسر در ارتباط با ویژگی‌های یک استاد توانمند اختلافاتی مشاهده گردید که در برخی موارد معنادار بود.

مطالعات صورت گرفته در سایر دانشگاه‌های کشور در این خصوص موید این مطلب است که بین دیدگاه‌های دانشجویان اختلاف‌نظرهایی وجود داشته و لزوما این دیدگاه‌ها یکسان نبوده است. در مطالعه‌ای که در دانشگاه علوم پزشکی کرمان، صورت گرفته است روش تدریس را به عنوان عمده‌ترین ویژگی یک استاد خوب معرفی نموده‌اند. بر اساس یافته‌های همین مطالعه معلومات علمی مدرس، معرفی موضوعات و مطالب جدید و روز آمد، توانایی انتقال مطلب و ایجاد انگیزه در دانشجویان برای مشارکت در بحث نیز از عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش بوده است(۱۴). در مطالعه دیگری در دانشگاه علوم پزشکی اهواز، مهم‌ترین معیار یک استاد خوب از نظر دانشجویان رفتار و عملکرد آموزشی استاد بوده و از نظر آنان ویژگی‌های شخصیتی و دانشگاهی مدرسین و طریقه ارزشیابی دانشجویان نیز دارای اهمیت متوسط بوده است(۱۵). داشتن اعتماد به نفس، برقراری ارتباط نزدیک با دانشجو، احترام به زمان شروع و خاتمه کلاس، استفاده از سؤالات دقیق و جامع در امر ارزشیابی دانشجو از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین به عنوان مهم‌ترین ویژگی‌های مطلوب در تدریس یک مدرس خوب گزارش گردیده است(۱۶). نتایج مطالعه حاضر با سایر مطالعات از

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

نظر نوع ویژگی‌ها همخوانی دارد و تفاوت فقط در اولویت و اهمیت ویژگی‌هاست. به عنوان مثال بیشتر مطالعات بر توانمندی علمی اساتید به عنوان یکی از مهم‌تری ویژگی‌های یک استاد توانمند تأکید نموده‌اند.

ارزشیابی اعضای هیأت‌علمی در هر مؤسسه آموزشی یکی از بارزترین برنامه‌های ارتقای کیفیت آموزشی است. تدارک و توسعه برنامه ارزشیابی یک استاد خوب نیز از اولویت‌های مهم یک مؤسسه آموزشی موفق محسوب می‌شود(۱۷). از طرفی «تکنولوژی‌های آموزشی» و «اساتید» مهم‌ترین عامل موفقیت برای رسیدن به اهداف آموزشی محسوب می‌شوند(۱۸). یکی از متداول‌ترین روش‌های تعیین شایستگی یک استاد، نظرخواهی از دانشجویان است(۱۹). طی سال‌های گذشته مطالعاتی در این راستا انجام گرفته و دیدگاه دانشجویان در خصوص معیارهای یک استاد خوب مورد بررسی قرار گرفته است. آشنایی با دیدگاه دانشجویان به عنوان استفاده‌کنندگان اصلی آموزش به برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران سیستم آموزشی کشور کمک خواهد نمود تا ویژگی‌های یک استاد خوب را از دیدگاه دانشجویان نیز مد نظر داشته باشند و با ارائه یک برنامه مناسب در تنظیم فعالیت‌های تدریس و ارزیابی استاد تصمیم‌های لازم را اعمال نمایند(۱۸). در سایر کشورها، میزان یادگیری فراگیران به عنوان یکی از معیارهای اصلی ارزشیابی مد نظر قرار می‌گیرد؛ تجربه دانشگاه سنگاپور در این خصوص در طراحی یک روش جدید سنجش بر مبنای توانایی و تعیین حداقل توانایی، حداکثر توانایی و توانایی متوسط استاد در این رابطه مفید است(۲۰).

یافته‌ها نشان داد که از نظر دانشجویان مقاطع کاردانی و کارشناسی/دکترا به ترتیب سابقه فعالیت آموزشی و توانایی علمی استاد از مهم‌ترین ویژگی‌های فردی یک استاد توانمند بوده که این اختلاف دیدگاه از نظر آماری معنادار بوده است ($p<۰/۰۵$). سن، جنس و وضعیت تاهل استاد کم اهمیت‌ترین ویژگی‌ها از دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه بود. در حیطه مهارت‌های ارتباطی نیز به ترتیب توجه به نیازهای فرهنگی و اجتماعی دانشجو و رعایت حقوق دانشجو مهم‌ترین ویژگی‌ها بودند. در حیطه مهارت‌های ارتباطی اختلاف معناداری بین دیدگاه‌های دانشجویان دو مقطع وجود نداشت($p>۰/۰۵$). به نظر می‌رسد ارائه مناسب مطالب، قدرت بیان، مهارت در جمع‌بندی مطالب، تسلط بر دروس مورد تدریس، مهارت در ارائه مطالب به صورت منظم و کیفیت تدریس اهمیت بیشتری در مقایسه با سایر ویژگی‌ها همچون کمیت تدریس، ارائه بیشترین مطلب در کوتاه‌ترین زمان و دانش‌پژوهی استاد را دارند. واضح است که این کمیت تدریس نیست که نقش کلیدی در فرآیند یاددهی- یادگیری را ایفا می‌کند، بلکه چگونگی ارائه محتوای درسی در کلاس که منبعث از تسلط علمی، شیوایی بیان و نحوه سازمان‌دهی درس است، نقشی کلیدی دارد. این ویژگی‌ها شاید در استاد با سابقه بالا نیز عاید نشود، در حالی که اگر استاد به طور مناسب گزینش شود، در اوایل دوران تدریس می‌تواند این ویژگی‌ها را کسب نماید.

نتیجه‌گیری

مطابق یافته‌های تحقیق، میزان تحصیلات و مرتبه علمی، توانایی پاسخ به سؤالات و مشکلات دانشجویان، قدرت بیان،مهارت در جمع‌بندی مطالب و تسلط بر دروس مورد تدریس چهار ویژگی مهم یک استاد خوب دانشگاهی در حیطه علوم پزشکی می‌باشد. برخی از این ویژگی‌ها، لازم است در جذب هیأت‌علمی مورد توجه کمیته جذب اساتید دانشگاه قرارگیرد. اما برخی دیگر را می‌توان با مکانیسم‌هایی چون بازآموزی و آموزش مداوم در حین اشتغال عضو هیأت‌علمی تقویت نمود. به عنوان مثال نحوه سازمان‌دهی و تنظیم درس، برقراری ارتباط با دانشجویان، آگاهی از روش‌های تدریس مختلف و مواردی دیگر از این قبیل، همچنین آموزش برخی از اصول روانشناسی، مواردی است که با شرکت اساتید در بدو استخدام در کارگاه‌های آموزشی طراحی شده توسط مراکز توسعه

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

آموزش علوم پزشکی دانشگاه‌ها کسب می‌شوند. این امر با ایجاد رضایت‌مندی در دانشجویان، کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری را بهبود خواهد بخشید.
پیشنهاد می‌گردد نتایج حاصل از این پژوهش و پژوهش‌های مشابه در خصوص دیدگاه‌های فراگیران در جریان یک مطالعه فراتحلیلی دسته‌بندی و تدوین گردیده و شاخص‌های استخراج شده به عنوان ابزارهای روا و پایا مورد استفاده نهادهای تصمیم‌گیرنده قرار گرفته تا ضمن فراهم نمودن محیط آموزشی مناسب، ارزشیابی واقعی از عملکرد آموزشی اساتید صورت گیرد و در نهایت منجر به ارتقای کیفیت آموزش علوم پزشکی در کشور گردد.

منابع

1. Boyd D, Goldhaber D, Lankford H, Wyckoff J.The effect of certification and Preparation on teacher quality.uture Child 2007; 17: 45-68.
2. Vahabi A, Sayadi M, Shahsavari S, Khadem Erfan MB,Veisi A,Pouladi A. [Features of a good teacher from view points of Kordestan University of medical sciences]. Strides in development of medical education. 2006; (Supplement 2): 175-178. [Persian]
3. Ekrahi M, Anvar M, Sahmodini MA, Moshki Baf MH, Khademi S. [Survey of the features of a good teacher on the basis of the teachers' view in Fasa college of medical sciences]. Strides in developments of medical education .2006; (Supplement 2): 96-97. [Persian]
4. Haji-Aaghajani S. [Comparison and Survey of teachers and students' views about the items of a good teacher]. Teb-Va-Tazkieh 2001; 41: 47- 51. Persian
5. Gillespie M .Student-teacher connection: a place of possibility.J Adv Nurs. 2005 Oct;52(2):211-9.
6. Hake RR. Problems with student evaluations: Is assessment the remedy? [Cited 2005 dec 15]. Available from: http://physics.indiana.edu/~hake/AssessTheRem1.pdf
7. Ziaee M, Miri M, Haji-abadi M, Azarkar GH, Eshbak P. Academic staff and students' impressions on academic evaluation of students in Birjand University of Medical Sciences and Health Services. JOURNAL OF BIRJAND UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES 2007;13(4): 61-67
8- Totonchi M, Changiz T, Ali poor L, Yemani N. [Faculty Members' Viewpoints towards Teacher Evaluation Process in Isfahan University of Medical Science]. Iranian Journal of Medical Education. 2006; 6(1): 23-26.[Persian]
9- Green ME, Ellis CL, Frémont P, Batty H. Faculty evaluation in departments of family medicine: do our universities measure up? Med Educ. 1998 Nov;32(6):597-606
10- Shakurnia A, Motlagh M, Malayeri A, Jouhanmardi A, Komaili Sani H. [Students' Opinion on Factors Affecting Faculty Evaluation in Jondishapoor Medical University]. Iranian Journal of Medical Education. 2005; 5(2):109-117. [Persian]
11- Zohoor A., Eslaminejad T.Teacher's effective teaching criteria as viewed by the students of Kerman University of Medical Sciences. Journal of medical Education.2004 ;4(2) :65-70
12. Shakournia A, Motlagh MA, Malayeri A, Jahan mardi A. [Nazarate daneshjyane daneshgahe olum pezeshkiye Ahvaz nesbat be arzeshyabiye osta]]. Iranian Journal of Medical Education 2002; 77. [Persian]
13. Sarchami R. Hoseini M.. [Taeene didgahaye daneshjoyane daneshghahe olum pezeshkiye Ghazvin dar morede olaviyathaye arzeshyabiye ostad dar sale tahsiliye 2000-2001]. Iranian Journal of Medical Education. 2002; 7: 70. Persian
14. Gien LT. Evaluation of faculty teaching effectiveness toward accountability in education. J Nurs Educ. 1991 Feb;30(2):92-4
15. Sharifi M, Jourabchi Z, Alipour Haydari M. [Teachers effectiveness on student assessment of teachers and the course]. THE JOURNAL OF QAZVIN UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES & HEALTH SERVICES 2002;(22): 87-81[Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

16- Jahan F, Sadaf S, Kalia S, Khan A, Hama HB. Attributes of an effective clinical teacher: A survey of students' and teachers' perceptions. J Coll Physicians Surg Pak. 2008 Jun;18(6):357-61

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

Characteristics of a Capable University Teacher from the Students' Point of View

Hadi Peyman[1], Amineh Zarian[2], Jamil Sadeghifar[3], Maryam Alizadeh[4], Monireh Yaghubi[5], Nikoo Yamani[6], Azita Rostami[7], Ali Delpisheh[8]

Abstract

Introduction: *Determining factors affecting teacher's evaluation from the students' point of view (learners) could greatly influence the quality of education. This study aims at identifying those characteristics which qulify a university teacher cabale in students' opinions.*
Methods: *In this descriptive, cross – sectional study, in 2009-2010, 800 students of Ilam University of medical sciences were selected. Multi – stage stratified random sampling was used for sample selection. A standard questionnaire was used for data collection, and data were analyzed afterwards.*
Results: *68% of the students were female and 52.7% were undergraduates/PhD candidates. The mean for teaching style, interpersonal relationships, the teacher's personal characteristics and the knowledge seeking attitude of the teacher were 83.8±11.3, 83.7±13.9, 81.9±11.2 and 71.6±11.3, respectively. There was a significant relation between students' viewpoints and sex, their field of study, educational level and faculty ($p<0.05$).*
Conclusion: *Teaching style, interpersonal relationships, personal characteristics and the knowledge – seeking attitude were respective the most import characteristics of a capable University teacher. Students' needs, interests and viewpoints at different educational levels are not necessarily identical; therefore, it is suggested that these discrepancies be considered in educational planning.*

Key words: Capable university teacher, Evaluation, Medical Students

Addresses
[1.] BSc of Nursing, School of nursing and midwifery, Medical Educational Development Center, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran. E-mail: Hadi.peyman2010@gmail.com
[2.] BSc of Midwifery, School of nursing and midwifery, Medical Educational Development Center, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran. E-mail: Maryam.darash@gmail.com
[3.] PhD student, Department of health services management, School of mnagment and medical information, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. E-mail: Jamil.sadeghifar@gmail.com
[4.] Master in Medical Education, Medical Education Research Center, Isfahan University of Medical Sciences. E-mail: alizade.maryam@ymail.com
[5.] General practitioners, Medical Education Development Center, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran. E-mail: Monir.yaghoubi@gmail.com.
[6.] Assistant Professor, Medical Education Research Center, Isfahan University of Medical Sciences. E-mail: yamani@edc.mui.ac.ir
[7.] MS in Educational Planning, Khorasgan Islamic Azad University, Isfahan . Iran. E-mail: azita_rostami51@yahoo.com
[8.] (✉) Associated Professor of Epidemiology, Faculty of Medicine, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran. E-mail: alidelpisheh@yahoo.com.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]